

Willemijn Barelds

Zonder randprogramma geen optimale beleving van een theatervoorstelling

Een gevaarlijke stelling, want zelf neem ik vrijwel nooit deel aan een randprogramma en bezoek ik nooit een inleiding of nagesprek bij een voorstelling. Is een randprogramma geen modegril? Wanneer je het woord intikt in Google zie je dat elk zich respecterend theater, podium of festival adverteert met een randprogramma. Is een randprogramma niet enkel een middel om de oneindige hoeveelheid (theater)festivals te vullen? Dus waarom zou ik toch durven pleiten dat een randprogramma bijdraagt aan een optimale beleving?

Ik ga een poging wagen.

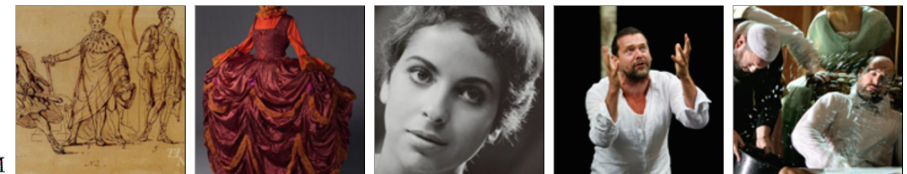
Afgelopen voorjaar werkte ik als dramaturg met theatermaker Eric de Vroedt bij Toneelgroep Amsterdam aan de voorstelling *De Entertainer*. Een voorstelling waarbij de Vroedt voor een opvallende speelstijl had gekozen. De acteurs posteerden zich vrijwel continu 'front zaal' en spraken hun teksten via het publiek. Een dramaturgische keuze die in alle recensies werd beschreven: positief dan wel negatief.

UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM

In mijn functie was ik ook verantwoordelijk voor de inleidingen die Toneelgroep Amsterdam elke woensdag in de stadsschouwburg aanbiedt. Op een avond waarop er 300 man publiek in de zaal zat, bezochten 50 à 60 mensen mijn inleiding. Ik verhaalde over de schrijver, John Osborne, over de sociaal-politieke context van het stuk én over de spel- en regieopvattingen van Eric de Vroedt. Ik motiveerde deze dramaturgische keuze en gaf mijn toehoorders de verantwoordelijkheid deze keuze zelf te staven. Sorteerte onze keuze daadwerkelijk het gewenste effect? Na afloop van de voorstelling kreeg ik van willekeurige bezoekers complimenten. Niet over mijn inleiding, maar over de voorstelling die ze met andere ogen hadden bekeken. En waarover ze graag iets wilden vertellen. De gekozen speelstijl werd niet door al die bezoekers omarmd, maar vooral de actieve kijkhouding die ze hadden meegekregen vond men bijzonder prettig.

In 2010 werkte ik samen met – eveneens – Eric de Vroedt aan *mightysociety8*, het achtste deel van zijn serie van tien voorstellingen over brandende maatschappelijke kwesties. Behalve voor de dramaturgie van die voorstelling was ik ook verantwoordelijk voor de randprogrammering van de serie. Bij *mightysociety8* vroegen wij prominente Nederlanders te interveniëren in de voorstelling. De voorstelling eindigde met een zeer radicale en bij vlagen agressieve monoloog van het hoofdpersonage, geïnspireerd op De Vroedt zelf,

gespeeld door Joeri Vos. Wij vroegen onze gasten direct na afloop van de voorstelling te reageren met een persoonlijk, veelal politiek geëngageerd statement. Dat leverde niet alleen zeer bevlogen bijdragen op, de aanpak zorgde ook voor opperste concentratie van onze gasten en hun genodigden tijdens de voorstelling.

Een derde voorbeeld uit mijn werkpraktijk. Voor ik als dramaturg de theaterwereld betrad, was ik verantwoordelijk voor alle educatieve activiteiten van één van de landelijke jeugdtheatergezelschappen in ons land. In het jeugdtheater is het vrijwel ongebruikelijk om het publiek zonder ‘inleiding’ (in wat voor vorm dan ook) naar de voorstelling te laten kijken. Vanuit de gedachte dat kinderen en jongeren geschoold moeten worden in het kijken naar theater. Dat ze hun kijkervaring al doende kunnen vergroten. Niemand die daar een vraag over stelt. Eén van de meest verrassende vormen van educatie was een groep kinderen uitnodigen bij een try-out om samen met hen te ontdekken wat er nog te verbeteren viel aan de voorstelling. Nooit zag ik zulke scherpe blikken, zulke geconcentreerde hoofden en hoorde ik na afloop zulke intense ervaringen.

Wat er bij deze kinderen gebeurde was feitelijk hetzelfde als in de beide voorbeelden hierboven: publiek op actieve wijze betrekken bij de voorstelling – inhoud dan wel vorm –

waardoor ze een kritische kijkhouding aannemen en zodoende hun beleving intensiveren.

Iets wat voor een jeugdig publiek als vanzelfsprekend wordt beschouwd en voor een volwassen publiek in veel gevallen enkel wordt weggezet als sluw marketingmiddel.

Marketingmiddel of niet, ik ben van mening dat welke theatervoorstelling dan ook, niet zonder deze kritische en actief betrokken toeschouwer kan bestaan. En dat iedere toeschouwer deze kritische houding nodig heeft om een voorstelling ‘optimaal te beleven’.

In haar Boekmanartikel ‘De consument als coproducent van kunst’ legt Miranda Boorsma uit hoe groot het belang is dat een ‘consument een actieve bijdrage levert aan het kunstproces en zich inspant om het kunstwerk als kunst te laten werken’. Hierdoor verandert de kunstconsument van een passieve recipiënt in een actieve participant. Boorsma benadrukt hiermee de rol van de consument als co-creator van het kunstobject. En dat is in mijn ogen precies de rol die een goede randprogrammering kan vervullen. Zeker bij de transitorische kunstvorm theater. Een inleiding of een nagesprek, in welke vorm dan ook, kan de toeschouwer prikkelen, ‘aanzetten’, en actief bij een voorstelling betrekken. Dan mag het een modegril zijn, of de festivals

UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM

vullen. Het levert een betrokken publiek op dat voor een optimale beleving en ervaring gaat.

Die avond na een van de inleidingen bij De Entertainer, op de fiets naar huis, bedacht ik: hoe zou het zijn geweest, wanneer niet 60 mensen deze inleiding zouden hebben gehoord, maar 300...?

